

VOJNICS-ROGICS RÉKA

„Na, Tótisz, ez a te formád”

Egy pesti kamasz srác kalandjai
a Mesteralvók földjén

Úgy jó tíz-tizenöt évvel ezelőtt még számos írás fejezte ki azon aggodalmát, hogy az ifjúsági irodalom mintha toporogna Magyarországon. Míg a kisebbeknek szóló meseregények reneszánszukat élték, a nagyobb korosztályt megszólító irodalom bizonyos műfajai, tendenciái és témái szinte teljesen hiányoztak a magyar könyvpiacról. Eközben a nemzetközi piacon a rég elsiratott olvasás kultúrája a young adult irodalom szempontjából mindenképpen felívelni látszott, és ez a siker töretlenül tart ma is. Az elmúlt évtized azonban komoly változásokat hozott az ifjúsági irodalmunkban. Vojnics-Rogics Réka írásában Huszti Gergely Év Gyerek-könyve díjas duológiáját vizsgálja, amely a kortárs magyar irodalomban még nem akkora népszerűségnek örvendő fantasy műfaj egyik különleges darabja.

(Szekeres Nikoletta)

Ha innen, a 2021-es év távlatából tekintünk vissza az elmúlt évtizedre, azt látjuk, hogy a magyar ifjúsági irodalom fejlődő tendenciát mutat: a nemzetközi irodalmi színtéren már régés-régóta jelen lévő fontos témák, kérdések és műfajok nálunk is szépen lassan megjelennek, növekszik az ifjúsági írók száma, és magának az ifjúsági irodalomnak is egyre inkább emelkedik a presztízse. 2015-ben még így írt a *Jelen!* antológia szerkesztője a magyar ifjúsági irodalom kapcsán: „Manapság külföldön egyre népszerűbb, hazánkban viszont még csak éppen bontogatja szárnyait a modern ifjúsági, illetve young adult irodalom. A bővülő választékban számos történet születik sárkányokról, űrhajókról, szerelmes vámpírokról és az elnyomás ellen küzdő kamaszokról, viszont a minket körülvevő világról annál kevesebb.”¹ Ezt a hiányt a Móra Kiadó, a Menő Könyvek Kiadó vagy akár a Pagony Kiadó Tilos az Á sorozata is sikeresen pótolta a mai magyar valóságban játszódó, tabutémákat boncolgató ifjúsági könyvekkel. A kétezres évek hiánycikkének számított a magyar fantasy is, ám a 2010-es évektől kezdve számos színvonalas magyar regény jelent meg ebben a műfajban.²

A HUBBY – Magyar Gyerekkönyv Fórum 2019-es Év Ifjúsági Szerzője díját is egy fantasy-író nyerte el, duológiájának első kötetéért. Huszti Gergely *Mesteralvók* sorozata a fantasy kínálat élmezőnyében van, ráadásul – hogy visszaidézzem a *Jelen!* szerkesztőinek kijelentését – úgy ír fantasyt, hogy közben a minket körülvevő problémákra is igen nagy hangsúlyt fektet, hiszen a műfaj „remek eszköz a valóság problémáinak megértésére”.³ A *Mesteralvók hajnala* és a *Mesteralvók viadala* Till Katalin szerkesztésében jelent meg a Ciceró Kiadónál. Az első kötet 2019-es megjelenését egy évvel később már követte is a sorozat befejező része, ami mögött tudatos kiadói stratégiát sejtethetünk: a járvány ideje alatt egyrészt többet olvasnak az emberek időtöltés céljából, másrészt megnőtt az igény a fantasy műfajára, hiszen a valóságból kiszakadás és az otthoni bezártság előli menekülés lehetőségét nyújtja – bár a történet evilági cselekményszálában szintén jelen van a koronavírus, ha csak egy említés erejéig is. A viszonylag gyors kiadási tempónak köszönhetően az olvasónak még friss benyomásai vannak az első kötetről, ráadásul a szerző elegáns módon gondoskodott az olvasók emlékeinek felfrissítéséről: a második kötet első három fejezetében a szereplők a történetbe ágyazva idézik fel és foglalják össze a korábbi eseményeket. A mi világunkból a mágikus univerzumba csöppenő Miló például így írja le élményeit: „Ez eddigi életem legrosszabb napja. Senki ne dumáljon, amíg nem élte át, hogy akaratán kívül átkerül egy full idegen világba, majdnem halálra fagy, kis híján felzabálják a kannibálok, egy befagyott tó jegén zombikutyák üldözik, nulla tapasztalattal megmássza a Himaláját vagy mit, végül pedig tokától bokáig kivarrt szerzetesek egy világítótoronyba úzik, ahol vasgolyók igyekeznek laposra préselni őt.”

Huszi az angolszász fantasy hagyományából építkezik, leginkább J. R. R. Tolkien *A Gyűrűk ura*, C. S. Lewis *Narnia krónikái* és George R. R. Martin *Trónok harca* című regénysorozata lehet ismerős az olvasó számára, de részben J. K. Rowling *Harry Potter* regényuniverzumát is eszünkbe juttatja, amennyiben a műfaj két legalapvetőbb cselekményszervező elemét emeljük ki: a világok közötti átjárásból fakadó bonyodalmakat és az ismeretlen univerzum középkori jellegét. A *Mesteralvók* duológia egy archaikus nyelvű, képzeletbeli középkori világba kalauzolja el az olvasót, ahol három főszereplő sorsán és nézőpontján keresztül ismerhetjük meg a mesteralvók titkát. A középkori helyszín a műfaj egyik legmeghatározóbb eleme Tolkien óta. A mai olvasó „különböző, középkorszerrű környezetben játszódó kalandos történeteket ért [a fantasyn], varázslóval, mágiával, misztikával; nem a Földön – egy másik, kitalált világban játszódó történetek jutnak eszébe”.⁵ Bár az olvasónak ismerősek lehetnek a *Mesteralvók* egyes cselekményszervező elemei a klasszikus fantasyművekből (vegyük például a két világ közti misztikus portált),⁶ de a szerző nem esett a klisés megoldások hibájába, a műfaj kötelező kellékeit saját ízlése és ötletei alapján dolgozta tovább: nemcsak a téma és a cselekmény eredeti, hanem a karakterek és a nyelvezet is újszerű a magyar fantasyirodalmat tekintve, sőt a nemzetközi mezőnyben is megállja a helyét.

Bár azt szokás mondani, hogy nem illik borító alapján megítélni egy könyvet, mindenesetre előnyt élveznek a piacon az olyan kiadványok, amelyek küllemükkel is csalogatják az olvasót. Egy borítónak – főleg ifjúsági regények esetén – nagy a tétje: nem lehet se túl lányos, se túl fiús, mert az olvasóvesztéssel járhat. Hegyi Péter fedéltervei mindkét nem ízlésének megfelelnek: a cirkalmas betűk, a mandala és a borító sarkainak díszítése a lányoknak „kedvez” inkább, míg a jelképek (lángok, csont, léghajó stb.) a fiúkat is bevonzza. A regényborítók letisztult színvilágukkal (fekete–arany és fehér–arany) jól leképezik a regények atmoszféráját. Az első kötet borítója például a regény steampunk fantasy jellegét vetíti előre, míg a második fedőképe a regény fő motívumaira helyezi a hangsúlyt. Mindkét kötet első oldalán megtaláljuk a mágikus világ térképét, amely a szöveg hasznos kiegészítőjeként szolgál: minden, a történetben említett földrajzi egység megtalálható rajta, így könnyen követni tudjuk a több szálon futó cselekménysíkokat. A térképdizájn harmonizál a szövegvilággal, az illusztrátor kisebb piktogramokat is felskiccelt a jelentősebb városok mellé a beazonosíthatóság végett. A szerkesztő és az illusztrátor mellett a korrektor is kiváló munkát végzett: a 629 oldalas szövegben mindössze két darab tipográfiai hiba csúszott be.

A sorozat témája az alvás–ébredés motívumára épül: egy olyan világban járunk, ahol a mottó szerint „átok az alvás, bűn az éberség”. Az emberek éjszaka álomtalan álomba merülnek, mivel a hagyomány szerint a szentként tisztelt Mesteralvók (akikből mára csupán csontok maradtak) már nem veszik le az emberek válláról az alvás terhét. Azonban a történet mögött titok lappang, amelyet három, egymástól a végletekig eltérő személyiség képes csak megfejteni egymás segítségével. A csontcsipkéző rend 224. nővére (Admira) a Mesteralvó csontjainak eltűnése után Dakorleónból Tamarislánba kénytelen menekülni, hogy felkutassa az utolsó élő Mesteralvót. Vulgarus Pokk szintén dakorleóni lakos, viszont ő az erényes és aszketikus életet élő nővérrel szemben nem veti meg a világi élvezeteket – amelyek celláriusi (borospince-őri) mivoltából fakadóan sűrűn kijutnak neki. A „szent” és a „gyarló” karakterek ellensúlyozásaként tűnik fel a tizenhét éves Tótisz Miló/Milán a színen, aki a mi világunkból átkerülve először mindössze megpróbálja túlélni az eseményeket, majd felnőve feladatához tevékenyen részt vállal a mágikus világ konfliktusában is, és személyiségfejlődésének köszönhetően egy igen kemény év után hazajuthat Budapestre. Mindhárom karakter komplex személyiség hiteles nyelvvel és világnézettel, ráadásul a részletesen kidolgozott személyes sorsok mögött mozaikokban az ismeretlen univerzum is felsejlik (mítoszok, természetrajz, természetföldrajz, vallás stb.).

A regény egyik nagy érdeme a nyelvi kidolgozottság: Milán a mai kamaszok választékosabb szzlengjén szólal meg, rengeteg utalással a fogyasztói/tömegkultúra termékeire (Joker-nevetés, Fjällräven tatyó), elbeszélésének humora szkeptícizmusából és komikus metaforáiból, hasonlataiból fakad (például egyik aranyköpése a „Na Tótisz, ez a te formád”). Admira és Vulgarus megnyilvánulásai jóval szofisztikáltabbak, mi több, költőiek (ezt nevük jelentésessége is előrevetíti). De a szerző kettejük nyelvezete között is éles határt húz: Vulgarus fellengzősen és szókimondóan ír, szemben a nővér tartózkodó, kifinomult írásmódjával. A három énelbeszélő egymással párhuzamban mesél, a rövid és koherens fejezetek az adott főszereplő szemszögéből jelen időben mutatják az eseményeket, amittől a regény filmszerűvé válik. Ez a mozi hatás lassan szinte a young adult

könyvek kötelező tartozékaként említhető: ma már egyre kevesebben olvasnak szépirodalmat, így a befogadhatóság kedvéért az intertextuális utalásokról az intermedialitásra helyeződött a hangsúly, szinte egy az egyben adaptálni lehetne mozivászra a forgatókönyvként is értelmezhető szöveget. A regény filmszerűségét a nyelvezet mellett (a legveszélyesebb pillanatokban is higgadtan és összefüggően nyilvánulnak meg a karakterek, akár a kalandfilmek hőszói) a sűrű nézőpontváltás is alátámasztja, hiszen az olvasó három különböző „kameraállásból” élheti át a gyors snittekét. A jelen idejű narrálás azonban kezdetben zavarhatja az olvasót, hiszen logikai képtelenség, hogy valaki naplót vezessen, miközben, teszem azt, pont egy csata kellős közepén küzd az életéért, vagy éppen orgyilkosok bandája elől menekül. Az egyes szám első személyű beszédmód pedig a mindentudó narrátor lehetőségét is kizárja, csak a szereplők szemszögéből, azaz korlátozott perspektívából ismerhetjük meg az eseményeket. Huszti azonban sikeresen, jó érzékkel alkalmazza technikai megoldásait, és kikerüli az említett buktatókat. A regény hosszú terjedelmének köszönhetően az olvasó hozzászokik a jelen idejű E/1-es elbeszélői stratégiához, amely dinamikussá és nyílttá teszi a történetet, illetve a három – életkorban és személyiségre is – igencsak különböző karakter többféle azonosulási lehetőséget kínál. A szerző egyébként nemcsak Admira, Vulgarus és Miló gondolatait tolmácsolja, hanem a három narrátor környezetében felbukkanó alakok megszólalásait is közvetlenül beidézi, így változatosabbá és komplexebbé válik az elbeszélés.

A populáris regényben több műfaj elemeit is felfedezhetjük, vagy továbbmenve: a szöveg úgy idéz fel műfajokat, hogy egyik alá sem sorolható be igazán. A young adult művek általános jellemzője, hogy „igencsak eltérő műfajokban (például fantasy, sci-fi) ölthet testet, amelyekben legtöbbször valamilyen alzsáner (például urban fantasy, disztópikus sci-fi stb.) is megjelenik”.⁷ A hatvanas évektől a filmiparban egyre inkább hangsúlyos műfajkeverő technikák kihatással voltak az irodalomra is, főképpen az intermedialitással játszó populáris/young adult regényekre.⁸ A műfaji heterogenitás már abból a szempontból is előnyt jelent egy ifjúsági mű esetén, hogy a többféle téma felvonultatásával az eltérő ízlésű és érdeklődési körű serdülők (és persze felnőttek) minél szélesebb csoportjait képes megszólítani. A young adult alkotások a való világ aktuális problémáira is felhívják a figyelmet, Huszti többek között a droghasználat önpusztító jellegére és manipulációjára mutat rá. A *Mesteralkók* sorozatban az ifjúsági fantasy alapvető sémái számos egyéb műfajjal keverednek (többé-kevésbé), például az urban fantasyval (a regény egyes részeiben Budapest és Salgótarján jelenik meg reális helyszíneként), a taburegénnyel (testi fogyatékos harcos, drogok, alkoholista főhős, számítógép-függőség), a sci-fivel (informatikai kódok és természettudományos ismeretek felhasználása a nyomozás során, modern technológiai eszközök szerepeltetése), a horrorral (sozók, alias zombihordák támadása), a kalandregénnyel, a krimivel (nyomozás a *Mesteralkók* után), a pikareszk regénnyel (utazás egy ismeretlen világba), a háborús regénnyel (a második kötet központjában egy epikus csata áll), a fikciós történelmi regénnyel (a cselekmény során kibontakozik a mágikus világ történelme, kultúrája) és a fejlődésregénnyel. Bár szerelmi szálak is találhatóak benne – szerelmesregénynek azért nem nevezhető. A legtöbb karakter érzelmi kötelékeinek ábrázolása hiteles, kivéve a Vulgarus Pokk és Fáta nevű harcostársa között kibontakozó románcot: kissé erőltetettnek, felvezetés nélkülinek éreztem, a szerelmi lángolás valahogy idegen a karakterektől, és az olvasó nem érti, hogy Fátát mi motiválta a hirtelen feltámadt érzelmeire.

A regény sokoldalúságát támasztja alá, hogy implicit tanulságokat hordoz többek között a hűségről, barátságról és becsületről. Például Vulgarus Pokk gyakran hangoztat aforizmákat: „Ne keress célt az életben, fiam, mert amint a cél megtalál, szolgája leszel, míg utolsó nem dobban a szíved.” Súlyos kérdése a műnek Koffer (Milán legjobb barátjának) viselkedése, aki poénból arra használja a középkori világhoz képesti technikai fölényét, hogy egyfajta szimulációs játékként irányítsa a mágikus univerzumot. „Te, tudod, hányan halnak meg most miattad? Ez egy háború, nem egy virtuális gamer szarság. Élő emberek sorsa felett döntesz, nem lehetsz noob. – Jaj, lazulj már be egy kicsit, anyuci. Ki a franc fogja megtudni otthon, hogy mit csináltam itt, mikor az is lehet, hogy több ezer kilométerre vagy több száz évre vagyok a saját koromtól? Megteszem, amit amúgy soha nem mernék, kiélem magam [...]”¹ A két kamasz fiú esetében gyakran cserélődik fel a realitás és a médiavilág, sőt, hasonlóan Totth Benedek *Holtversenyéhez*, „éppen a mediálisan közvetített tapasztalat válik az elsődleges valóságtapasztalattá”.¹¹ Miló szemszögéből olvasva a történetet egy szimulációs játék elevenedik meg előttünk, amely egy kicsit elveszi a tétjét a regénynek, ugyanis az olvasóban nem merül fel, hogy a „játék” főszereplőjének baja eshet.

Az olvasó számára zavaró lehet a mágikus világ névtelensége: hiányzik egy átfogó név a föld-rész számára, csak a kisebb területegységek kaptak megjelölést (például Tornác, Tűzföld, Ozari-pusztaság stb.). Illetve az első kötetnek azt a kritikát róhatja fel az olvasó, hogy a sorozat második részéhez képest kiszámíthatóbb, nem olyan eseménydús. Ez a jelenség azonban műfaji kritériumokból fakad: ahhoz, hogy egy fantasy élvezhetővé váljon, szükség van a teljes háttér kidolgozására, magára a világteremtésre.¹² A *Mesteralvók hajnalában* a szerző elvégezte a regényuniverzum háttérmunkálatait a megatextus kibontásával (azaz a kultúrtörténeti leírásokkal és az ismeretlen helyszínekhez, lényekhez és szereplőkhöz fűzött érdekes adalékok ismertetésével),¹³ hogy a második kötetben már a cselekmény bonyodalmaira koncentrálhasson. Vagyis azért érezhetjük a *Mesteralvók viadalának* eseményeit pörgősebbnek, izgalmasabbnak, sőt: jobbnak, mert szilárd, hiteles alapokon áll a történet, köszönhetően az első kötetnek. Azzal, hogy Huszti duológiát írt az általában jobban preferált trilógia helyett, elkerült egy gyakran tapasztalt jelenséget: az elnyújtott és túlírt történetek buktatóját. Az olvasó így egy kerek egész, a figyelmet végig fenntartó sorozatot vehet kézbe, amelynek valódi lezárása azonban megkérdőjelezhető: Miló cselekményszála félig-meddig lezáratlan maradt, Huszti aktivizálja az olvasót azzal, hogy rábízta a történet tényleges befejezését.

JEGYZETEK

¹ DÁVID Ádám, GABORJÁK Ádám, *Jelen! Kortárs ifjúsági novellák*, Móra–JAK, Budapest, 2016, 3.

² FEKETE I. Alfonz, *A 10 legmeghatározóbb magyar fantasyíró*, Kortárs Online, 2020. május 10., <https://www.kortarsonline.hu/aktual/a-10-legmeghatározóbb-magyar-fantasyiro.html>

³ Moskát Anita népszerű fantasy-író így nyilatkozott a műfajról egy 2018-as interjúban: „Sajnos a fantasyről még ma is sokan azt gondolják, hogy lovagokról meg sárkányokról szóló mesék gyerekeknek. [...] A fantasy remek eszköz a valóság problémáinak megértésére. Ugyanazt a helyzetet kicsit kifacsarva, más szemszögből mutatva új oldalait világíthatja meg, új szempontból vizsgálhatjuk meg. Ez formálhatja is úgy az olvasót, hogy esetleg a való életre is másként tudjon tekinteni.” Kovács Krisztián, *Moskát Anita: A fantasy remek eszköz a valóság problémáinak megértésére*, Ectopolis, 2018. május 30., <https://ectopolis.hu/interju/moskat-anita-a-fantasy-remek-eszkoz-a-valosag-problemainak-megertesere/>

⁵ Tick Pétert idézi: VÉGH Dániel, *A magyar fantasy-irodalomról*, Holmi, 2007. szeptember, <https://www.holmi.org/2007/09/vegh-daniel-a-magyar-fantasy-irodalomrol-jegyzetek>

⁶ A fantasy népszerűségének egyik fő oka pont a narratíva kiszámíthatóságában, sémáinak viszonylag kis számában keresendő. Vö. PATAKI Elvira, *Seneca már (megint) nem a régi. A young adult fantasy és az antikvitás az Időfutár tükrében*, *Studia Litteraria – Gyerekvilágok*, 2019/1–2, 261.

⁷ TORBÓ Annamária, *Kívülállók, varázslók, disztópiák. A young adult gyökereitől a kortárs popkultúráig*, *Studia Litteraria – Gyerekvilágok*, 2019/1–2, 238.

⁸ PÁPAI Zsolt, *Bolond Pierrot Csodaországban – Az európai művészfilm és a Hollywoodi Reneszánsz*, SZTE–BTK, Szeged, 2009, 103.

¹¹ MÉSZÁROS Márton, *Young Adultként olvasni = Mesebeszéd – A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve*, szerk. HANSÁGI Ágnes, HERMANN Zoltán, MÉSZÁROS Márton, SZEKERES Nikoletta, FISZ, Budapest, 2017, 298.

¹² „a meséléshez mindenképp világot kell alkotni, és azt be kell rendezni, amennyire csak lehet, a legutolsó részletig”. Umberto Eco, *A rózsza neve*, Árkádia, Budapest, 1988, 592.

¹³ A megatextus „az a kulturális, történelmi, földrajzi tudásanyag, amelyre az olvasónak folyamatosan reflektálnia kell a befogadás folyamán, és amely folyamatosan befolyásolja az értelemadás aktusát”. STEMLER Miklós, *A világteremtés poétikája*, Prae, 2003/1, 7.